

ՇԱԲԱՌԻԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁԵՐ ՄԻՍՈՒՐԻ

Արեւիկա անունն է ամերիկեան այն հսկայ նաւին որ նշանաւոր դարձաւ ո՛չ թէ 45000 թան տարողութեան համար, այլ որովհետեւ ծառայելով «ստատուաժանութեան» կայսեր պաշտօնատարները անոր վրայ տարողութեան իրենց երկրին առանց պայմանի անձնատուութեան, երկրորդ որովհետեւ ան է որ մերկայից յեն իրականութիւնը անցնելու տարբեր վաշտիկներն մէջ մեծնող թուրք գեւադան Միւսթաֆա Կեմալիսին մարմինը:

«Միսթաֆա»ին այս տիպար առաջնութիւնը սակայն, խիստ ընդարձակ մեկնարկութեանց առէր ընծայելով թուրք մամուլին, որ չնայուեցաւ նոյնիսկ յայտարարելու, թէ «այս ապամիտութեան ընտելութիւնը, ապացոյց է որ Միսթաֆա նահանգներ, ամէն միջոցով պիտի ընդգրկուան Միսթաֆա Սերեւիլի գոյալիճակին փոփոխութեան ի նպաստ որովհետեւ պետութեանը թուրք մէջ այս տեսակ ժաշտութեան մը տեղեկները նպատակ ունենալով իրենց կարգաւորութեան իրականացմանը որոնցմէ Ուսթաֆա Կեմալիսը «նախ Սերեւիլի» մէջ կը գրէր. «Միսթաֆա Սերեւիլի» ուղեւորութիւնը ընդ կուտայ մեր վճարականութիւնը թէ կ'ուզենք Միսթաֆա Կեմալիսին մէջ ճանչցուել ո՛չ թէ օժանդակ, այլ իրեն անկախ պետութիւն մը:

Միաց. Նահանգներուն Միջերկրականեան «առկա» պետութեան ըլլալ փոփոխելու երկրի պատճառ մը չէ որ Միջերկրական. նիւտր մօտիկ դառնող ըստ անոր վրայ ելք չունենալուն համար անպիտան դժուարութեանց մատնուող Ս. Միսթաֆան ևս նոյն փափքը չունենայ և կամ Ս. Միսթաֆան Միջերկրականեան պետութեան դառնալով փոփոխութեան ենթարկուող գոյալիճակ մը, նոյն բանին ենթարկուած չըլլայ Ս. Նահանգներու կամ Անգլիոյ ներքալութիւնովը:

Առ այժմ արձանագրենք որ «Միսթաֆա» իրականութիւնը եկա՛ւ օտարութեան մէջ մահանացուն կնքած դեպքին մը մարմինը տարելով, և վերադարձաւ իսթանբուլէն անշուշտ լաւագոյն յիշատակներ տանելով: Այս է այսօրուան պարզ իրողութիւնը:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԻՍՈՒՐԻ
Այսօր Շաբաթ, Գրանթը հասած պիտի ըլլայ ըրիտ. պատուելաւորութիւնը, որ երկրպագուան կառավարութեան նշանաւոր մասնաւոր յանձնարարութեան հետ պիտի խորհրդակցի վերաբերելու 1938 թ. անդլեկիտ. դաշնագրով, զայն փոխանակելու համար նոր դաշնագրով մը: Բրիտ. պատուիրակութեան Պ. Պեյքիլի պատուաւ կը նախագահութեան ներքէ գտնուելը, յոյս կը ներշնչէ երկրպագուներուն թէ՛ բանակցութիւնները ի նպատակ ելլալու որպէս զբաղան վախճան կ'ունենան ելլալու պահանջներուն զլրատելովը եւ կողմին անդլ. բանակի հեռացումին, Նեղոսի հովիտին Միսթաֆան, Սուսանի ճակատագրիին և Սուեզի պաշտպանութեան հարցերը:

Երկրպագու ամենէն զորաւոր կուսակցութիւններէն մէկն եղող «Վաթիս» բացահայտ զինքը, ինչպէս նաև սուսանցներուն անհատական ձգտումները իրենց պիտի տարաբանեն երկրպագու. կառավարութեան ջանքերը, և սակայն Արաբական Լիկայի անդամ կառավարութիւններուն երկրպագուան պահանջներուն ոյժ տալու հրահրելով, անտարադիտ, նկատել պիտի առնուի ըրիտ. բանակցութեան հոլովէ՛ խտապահանջ ըլլալէ առաջ Այդ մեղմութիւնը ըրիտ. կառավարութեան հոլովէ՛ կը նշմարուի նոյնիսկ շնորհաստարակութեան անկախութեան բանակցութեանց մէջ՝ որոնք տեղի կ'ունենան այժմ Նոր Տէրէի մէջ՝ շուրջ անգլիոյ հնդկներու կողմէ անկախ պետութիւններ առնելու ձգտումները կրնան գտնուել թուրք տեղի տալէ ելլալու փողովուրդներուն միատարրութեանը ուրիշ ազդակ մըն է իրենց յաջողութեան, այլևս վերջ մը զննելու անդլեկիտական շահերու բախումին:

ՖՐԱՆԿՈՅԻ ՍՊԱՆԻԱ

Գերմանիոյ դէմ հերոսական դիմադրութիւն ցոյց տուած հանրապետական Բիլիթիս Կարիսի և ընկերներուն Ֆրանսիոյ հրաժարով զնգահանարանելուն վրայ ընդգրկող հանրային կարծիքը՝ հետզհետէ մեղադրելու լուսնի մը պահել սկսած էր, երբ անհերքելու մեղադրութիւն չուէր անկախ պետութեան սպառնալիք Ֆրանսիոյ ուժերին, համաշխարհային խաղաղութեան սպառնալիք ու փառաւոր կարգի վատարկումը հոգի, Ֆրանսիոյ ապարդիւն ճիգն յետոյ, կը ստանձնէ Բուլղարիան:

Կը յիշուի անշուշտ որ, ծանոթ զնգահանարաններէ անմիջապէս յետոյ Ֆրանսիոյ զինանախարարական ու անտեսական յարաբերութիւնները ինչպէս Ֆրանսիոյ կառավարութեան հետ և յուշակիրներով յայտնեց իր կարծիքը Անգլիոյ, Ամերիկայի և Ս. Միսթաֆան:

ԻՐԱՆԻ ԵՒ ՍՊԱՆԻԱ ԻՆԴԻՐՆԵՐԸ ՕՐՈՎԱԿԱՐԴԻ ՆԻՒՐ

ՆԻՒ ԵՐԻՐ. — Համաձայն ընդհ. Գարուդար Պ. Թրիկիլի Լիւն. Ապահ. Խորհուրդի երկուշաբթիի նիստին օրակարգին վրայ կը գտնուին Իրանի և Ս. Միսթաֆան: Ֆէրմանտ, Սպանիոյ Հանրապետական կառավարութեան ներկայացուցիչը, Փարիզէն օդանաւով Նիւ Եօրք եկաւ, պաշտպանելու համար իր կառավարութեան տեսակետը Ֆրանսիոյ ուժերին դէմ: Լուս Պ. Ֆէրմանտի, զորանի փաստաթուղթով մը ունի իր ձեռքին մէջ, հաստատող թէ Ֆրանսիոյ կը սպառնայ ապարդի խաղաղութեան նախ հիւլէական փոփոխութեան փառարկելու օրինակ զերման սեփականութեան երկրորդ գործարքին մէջ և ապա՝ 450,000 զինուոր համախմբելով՝ Ֆրանսիոյ անկախութեան նախընթաց վրայ Հերթուեցաւ այն լուրը թէ Միաց. Նահանգներու կառավարութիւնը հրահանգած է մը նայուն պատուիրակ Պ. Սթիւարտին՝ պաշտպան կանգնել Բուլղարիոյ պատուիրակին, որ Ֆրանսիոյ ուժերին քննութեան հարցը բերու. Ա. Խորհուրդին առջև: Միաց. Նահանգները կ'անդիտանան նաև Սպանիոյ մէջ հիւլէական փոփոխութեան կատարուելը, իսկ կ'ընդունին որ 22000 նայի զերմաններ կան հոն:

ՄԱԿԻ ԱՌԺԱՄԵԱՅ ԿԵՐՈՒՆԸ

ՆԻՒ ԵՐԻՐ. — ՄԱԿԻ յառաջիկայ նոտաշնչանին համար առժամայ կեդրոն ընտրուեցաւ Նիւ Եօրքի մօտիկ Լոնկ Ալլէն: Չեռնարկուած է դանդաղ շնչութեան պատրաստութեան:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ ԿԵՐՈՒՆԸ

ԼՈՆՏՈՆ. — Անգլիացի, Ֆրանսացի և ամերիկացի դիտողները որոնք հետեւեցան Յունաստանի Մարտ 31ի ընտրութեանց, տեսին իրենց տեղեկագիրը, որ միանգամայն յոյս տեսաւ Աթէնքի, Փարիզի, Լոնտոնի և Վաշինգթոնի մէջ: Տեղեկագիրն մէկ պատճառով յանձնուեցաւ Ս. Միսթաֆան Աթէնքի գեւադանին, թէ և Ս. Միսթաֆան զիտող չէր գրկած: Դիտողներուն երկրպագութիւնը այն է որ Յունաստանի ընտրութիւնները կատարուած են երկրպագութեան և արդիւնքը կը ներկայացնէ երկրպագութեան կամքը: Տեղեկագիրը կը թելադրէ նաև ընդհ. մարդաստարակաբար խորհրդի հանրաքուէն առաջ, որ մօտ կը թուի:

Իրան, նայի միջոցով ու Հիթլերի և Մուսոլինիի գործակից Ֆրանսիոյ հրաժարելու տեղեկութիւնը: Ս. Միսթաֆան համաժողովները Ֆրանսիոյ ձեռք առած ու յանձնարարած միջոցներուն, արձագանք չըրգաւ միջոցի և Ամերիկայի մօտ, որպէս ինչ ինչը թուի անպատկառ դարձուց Ֆրանսիոյ, որ համաշխարհեցաւ նոյնիսկ ամբաստանելու Դաշնակիցները Սպանիոյ ներքին գործերուն միջամտելու յանցանքով:

Ֆրանսիոյ, իրեն վերադառնալու պատճառներով չուզեց խնդրել հանել Ապահ. Խորհուրդին առջև, ըստ Բուլղարիայ, չըստեցեցաւ օտարկ ընելէ Անշուշտ, Բուլղարիայ կողմնակիցները պիտի ունենայ Խորհուրդին մէջ:

Այսպէս կամ այնպէս, Ֆրանսիոյ գիւրդին գիւրդին պիտի չլքէ իր աթոռը նշանաւոր ունենալով իր գաւառաւորները Հիթլերի Հայկական շարքերուն առնուելութեանը ըսած խօսքը, որ օրինակ տալով թէ ինչպէս Աթէնքի Նայիգի միտքատնութեան վրայ ձեռք վերադառնալով ալ աշխարհի ուշադրութիւնը, Իրանի հարցին բարեւ լուծումին յետոյ, պիտի կեդրոնանայ Տէր. Լանկիլի կողմէ Ֆրանսիոյ դէմ բերուելու փաստաթուղթի իրենքուն վրայ: Յաջորդական շահերու նոր առիթ մը և՛ Ապահ. Խորհուրդին համար:

ՏԵՂԵԿՆԵՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԼՊՈՒՄԻ Տօնական օրերուն հանդիսութեանց յայտագրերը պատրաստուած է արդէն թէ՛ քաղաքներու և թէ՛ գիւղերու համար: Այդ օր պետական հաստատութիւնները, հանրային վարչերն ու վճարատուները պիտի դրօշադրուին: Տեղի պիտի ունենան ժողովրդական խորհրդանքներ, զինուորական և սկստական տոյակներ: Տօնակատարութիւնը պիտի ծանուցուի թիւ 21 հարգածնեղով և եկեղեցիներու հանգստեան օրերուն զօրանով: Լուս Գառակեան լուրերը երկրպագու օգտագործող մը պիտի մասնակցի՝ հանդիսութեանց: Կ'ըսուի թէ Այնթապի վայրէ ևս ներկայ պիտի ըլլայ:

Հանդիսութեանց մասնակցելու համար, ամսոյ 16ին Հալեպէն Դամասկոս պիտի երթան նաև կարգ մը սկստանքի իրենց նուագարկութեամբ:

ՈՍԿԻԱՆԻ ԹԵՂԵԿՆԵՐ
Իրանի խառն կ'արդիւն պարզուի մօտակա հանդիսութեանց օրերուն զէնք կրնն ու արձակուել:

ԹՂՊԱՍԿԱՆ ԵՒ ՀԵՆԱԿԱՐԱԿԱՆ
Նախարարութիւնը երկաթուղիի ընկերութեան հետ համաձայնած է որ սակէ յետոյ օրական երկու անգամ տեղի ունենան թղթատարական առաքումները:

ՀԱՆՔԱՆԻ ԳՐԱՆԻՐ
Կին թրքական) աստիճան զօրացելու կեցողութեան պիտի գործադրուի: ՄԱՄԼԻՍԻ ԵՒ ՆԵՂԵՐ
Կեդր. Մահաբիթ Պէյնի իրեն գիւրդին վաշտիկներն մեկնելու են:

ԹՂՊԱՍԿԱՆ ԵՒ ՀԵՆԱԿԱՐԱԿԱՆ
Նախարարութիւնը պիտի քննարկէ թէ՛ Թէրէքի, թէ՛ Ալլէն և Բուլղարի մէջ, Մասն մէկէն սկսեալ:

«ՄԻՍՈՒՐԻ» ԱՐԵՆՔԻ ՍԷՂ

ԱՐԵՆՔ. — Մերկեան «Միսթաֆա» գրահաւորը իրան պետութեան մէջ, ու պիտի մնայ 4 օր:

ՕՏԵՍՈՅԻ ԱԶՏԱՐԱՐՈՒՄԻ

ՏՕՆԸ
ՄՈՍԿՈՒԱ. — Սև Մոլոն մարդարտ Օտեսիոյ գերման զբաղուելու պատրաստուելու տեսնուեցաւ մեծ շուքով: Այժմ, նահանգիտար մաքրուած ըլլալով, անկանքն ու ընդգրկած նաւերը, բաց է ամէն տեսակ Դրօշ կրող առեւտրական նաւերու առջև:

120 ՏԵՍԱԿ ԵՐԵՎԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱ. — Յառաջիկայ տարեկան 120 տեսակ երկրպագութեան պատրաստուելու տեսնուեցաւ մեծ շուքով: Այժմ, նահանգիտար մաքրուած ըլլալով, անկանքն ու ընդգրկած նաւերը, բաց է ամէն տեսակ Դրօշ կրող առեւտրական նաւերու առջև:

Այժմ որ իրանի՝ արևելաստականորեն կենտրոնացած հարցը կարգադրուած է Ս. Միութեան և իրանի միջև գոյացած համաձայնութեանը, որով Սովիետական զորքերը, վեց շաբաթուան ընթացքին, պիտի հեռանան Իրանէն և հիւսիսային իրանի քաղաքները ողորդող զինազորութիւնն ալ պիտի ստանձնեն երկու կառավարութիւնները, ժամանակն է աւելն անցնելու այդ առթիւ յարգուած պայմաններուն ըստ շարժումներէրը։ Եւրոպայի երկրները, որ հեռու այս կամ այն փոքր ազդեցիկ կամ պետութեան հարցն ընտել, հետեւեալք է մեծ պետութեանց շահերու շուրջ տարուած մրցակցական հակամարտութիւններուն, ոչ միայն իրանի, այլև բովանդակ Մերձասոր Արեւելքի մէջ։

Յայտնի է թէ՛ վերջապէս պատերազմը երկու, երազէս, զօրաւոր պետութիւններու գոյութիւնը երեւան հանդիս է։ Միացեալ Նահանգները և Ս. Միութեանը ինքի նշանակումն, շնչապառ, տկարացաւ։ Հիմնական հոգիները տակ ճգմուելով, Անգլիան ալ, իր ծանր կորուստներով չունի այլևս իր նախկին զօրաւոր համաշխարհային գերութիւնը։ Ան իր ներքին գերութիւնը պահպանելու և ուժեղացնելու համար ստիպուած է կոտորել Սովիետական իմէն հարցերուն մէջ, անկէ ախկալելով, որ իրեն թեր ելլէ իր քաղաքական և տնտեսական միջոցներով։ Անոր աշխատութեան պէտքը ունի, ցնոր անօրինութիւնը, յառաջ ելանքը համարժեք դուռ անգլիական շահերէ առաջնորդուող իր քաղաքականութիւնը։

Թէ՛ Ամերիկայ, որ մասնաւոր տնտեսական մարզին մէջ, ամենէն զօրաւորն է, որ ատոյնան, և որքան ատեն, տրամադիր է ընդհանրաւ կրկնուել իր լեզուակցի Անգլիայի շատ ալ որոշ չէ։ Անգլիայի վարող ուժերը միայն լեզուական կամ այլ ժամանակաւոր համակրութիւնները չեն։ Իսկ Ամերիկայի պարագային, ան կը կայանայ իր տակ տնտեսական, տնտեսական կացութեան և անկէ ունենալով շահերուն մէջ։ Իսկ այդ մարզին մէջ — տնտեսական տնտեսական — Ամերիկայի համար հարուստ յաճախողք եղող Ս. Միութեանն աւելի, վստահաւոր մրցակցին է Անգլիան։

Ներքին համայն աշխարհը շահագրգռող քաղաքական հարցերը կը դառնան Մերձասոր Արեւելքի երկիրներուն շուրջ — Թուրքիա, Իրան, Իրաք, Սուրիա, Պաղեստին, Անգլո-Յորդանան և Եգիպտոս։ Երկիրները ուր ցարգ տիրապետող վերք մը ունի Մերձսոր Բրիտանիայի, և ուրիշ կ'անցնին, սկսեալ Ճիպթիցէն, Նեադեցիներէն և Սուէզէն, դէպի Մայրաքաղաք Արեւելքը — Հնդկաստան, Աւստրալիա, Նոր Զելանդիա և Չինաստան տանող անգլիական կայսրութեան կենսական ճամբաները, իրենց կեցողութիւնը վայրը ունենալով Միջերկրականը։

Այդ ծովուն մէջ իր նախկին բաժնեկիցներն եղող Ֆրանսայի և Իտալիայի տիրապետութիւնն ետք, Անգլիան է որ կ'ուզէ մնալ հոն, որպէս գերիշխան տէրը այդ առաջնային, որուն, սակայն, այսօր աչք տնկած են Ամերիկան և մասնաւոր Ս. Միութիւնը, որ չ'ուզէր այլևս բանտարկուած մնալ Սև ծովուն մէջ, և վճռած է ազատ և դաղ շուրքեր հանելը։ Ըլլալ Նեադեցիներու միջով, Ըլլալ Թուրքիայի և Իրանի վրայով։

Վտանգը, այս յառաջադրուածներուն մէջ տեսնել կը կարծէ Անգլիան։ Ատոր վտանգ է որ դիմը մղած է ապականելու Ամերիկային, և դաշին կանխելու համար՝ ամբողջ ՄԱԿը Ս. Միութեան գէ՛մ հանելու, այս վերջինի մասնաւոր ընկելով... որպէս թշնամի ազգերու անկախութեան և իրաւունքներուն։

... Եւ միջև Անգլիան կը հնչի, ամեն շարքներուն և խաղաղութեան դէմ վտանգի աղբիւր ցոյց առլ Ս. Միութիւնը, աւելի շատ այլ երկիրներուն մէջ ինքն է որ տեղի կուտայ ամենամանր ամբաստանութիւններու՝ զինք գնելով, անբռնելի և տարօրինակ, հակասութիւններու մէջ՝ իր իսկ քարոզած սկզբունքներուն։ Այսպէս երբ իրան գտնուող Ս. Միութեան զօրքերու մասին ահալին ազմուկ յարոյց, զինուորները պահելու նոյն հարցերուն գէ՛մ կը գտնուի ինքն ևս, Լիբանանի, Սուրիայի, Իրաքի, Անգլո-Յորդանանի, Պաղեստինի, և մասնաւոր Եգիպտոսի մէջ։ Եւ այն տարօրինակ տրամաբանութեամբ, որ կը պաշտպանէ իրանը՝ Ս. Միութեան գէ՛մ, անոր գլխիվարքէն հակառակ տրամաբանութիւնով ալ կը յամարի մնալ վերջինի երկիրներուն մէջ, դաշին իր ազգերուն թեան տակ պահելու համար՝ տեղի տալով ծանր քննադատութեանց, որոնք կրնան գէ՛մ հետեւանքներու յանգիլ։

Ինչպէս կարելի է երկու չափ, երկու կէտերը գործածելով, դատարարութիւն արել իրանի մէջ և դաշին պաշտպանել այլևս։ Այսպէս, Անգլո-Եգիպտական ծանօթ հարցին անհարկիւր երկպառակն է Ս. Արքամը՝ կարեւոր թերթը, Մարտ 31ին կը գրէ։ «Յայտնի է թէ ինչպիսիպ պատուիրակութիւն մը որոշած է վերադառնալու համար Անգլիայ հետ 1936ին կնքուած դաշնագրերը։ Այդ պատուիրակութիւնը արգէն քանիցս դժուարութիւններ ունեցաւ, սպաւնով Անգլիայ կողմէ կազմուելով քննարկելու մանակցութեան վերջնական թուականը յայտնի չէ։ Մինչ այն — կը յարէ թերթը, — երբ Սուրիա և Լիբանան կը պնդեն օտար զինուորներու հետացումի իրենց պահանջին վրայ, Մեծ Բրիտանիան առաջինն էր անոնց ուժ տուող։ Այժմ երբ Եգիպտոսն է որ նոյն պահանջը դրած է, այս առիւթ ալ, նոյն Մեծ Բրիտանիան է որ խուս ականջ կը ձեռնէ։

Եթէ տարին ի վեր չէի տեսած Փրօֆ. Հրաչեայ Աճառեանը որ ներքին ահագոյն է Հայաստանի Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետութեան Գիտութեանց Կաճախին։

Հազարաւոր իր 70 տարիներուն, ըստ բաւականին վստահուն և կորովի է Աճառեանը Միայն թէ տեսա՝ գրութիւնը վստահ է, որ զինք կը հարկադրէ իր ակնարկը երկարորեն սեւեռել խօսակիցներուն վրայ և կարգադրու համար կ'ըզի։

Երեք շաբաթ առաջ տեսայ զինք, Սովետ Միութեան Գիտութեան Կաճախի Սոցիալ Ու Մտածութեան Ինստիտուտի լեզուագիտութեան մէջ։ Հետագային երկու անգամ «Մեծ Պահօղի» գացի զինք տեսնելու համար։ Հին ծանօթացայ կնիք և իշտարեկան թուական հետ։ Ազգագիտական կնիք ստանձնած և զտա՝ նախկին կենսաբան ինստիտուտի մասին հարց։ Իր թոռնուէին ալ կ'ըզի իրմով։ Անիկա կը պատասխանէ հետաքննիչ և որպէս փոքրիկ քարտուղար մը կը կ'ուտար իր մեծ հօր յանձնարարութիւնները։

Սոցիալականութեան մէջ կ'ունի ժամանակ Հրաչեայ Աճառեան գրաբարով կը խօսակցէր իր թոռնուէին հետ։ Ու հին Հայաստանի մասին լեզուն կը վերածննդ տրուէր աղջկական շքերթուն վրայ։ Իր մեծ օրը, զոր աշգրան քնքշութիւն կը սերէ, իրեն կը սորվեցնէ այդ լեզուն։

Բնականաբար մեր խօսակցութիւնը դարձաւ լեզուական և բանասիրական հարցերու շուրջ։ Գիտնական ողեւորներուց առ խօսեցաւ մեծ աւելնով։ Գիտութեան համար թէ եօթնամեակներու մարդը մը հետ կը խօսէի։ Ներքին մասնաւոր խափով մը կ'աշխատի Հրաչեայ Աճառեան։ Ներքինայն ու զրմաւորին երկ մը կը զրէ ան։ — Հայ լեզուն՝ Գերակա՝ նուրբին մը, վեց հատորով։ Այս քերականութիւնը պիտի բաղկանայ վեց մասէ։ — «Լեզուագիտութեան ներածութիւն», «Ջարտարանութիւն», «Ջեւարանութիւն», «Շարահանութիւն», «Իմաստաբանութիւն» և «Բառագիտութիւն»։ Սակայն այն ինչ որ այս երկը կը գտնուի միջև հիմա հրատարակուած միւս քերականութիւններին, այն է թէ հայ քերականութիւնը պիտի ունենանաւորէ մ'է միայն համեմատելով հնդեւրոպական միւս լեզուներուն, այլևս աշխարհի բոլոր լեզուական ընտանիքներուն հետ։

Գիտնականի կ'աճառէր աւարտին իր երկը։ Ան չի վախնար մահէն, ալ փիլիսոփայութիւն կը դիտէ դաշին, զիտարիւր թէ ունէ վայրկեան կրնայ գալ, քանի որ սիրտի հիւսնագրութիւն ունի։ Ան կը վախնար և կամ հիմադրութիւն ցաւ կ'ըզի որ անկատար կրնայ մնալ իր երկը։

Մեծ թիւով երկերէն ետք, ինչպէս, Հայ լեզուն եթէ հատորնոց բառարանը, դասաւարարականութեան երկու հատորնոց բառարանը, Յատուկ անուններու չորս հատորնոց բառարանը, Հայ լեզուն երկու հատորնոց պատմութիւնը։ Գիտնականին համար շատ կարեւոր է աւարտին Հայ լեզուն՝ Գերակա՝ նուրբին, քանի որ ատկիկ իր ուսումնասիրութեանց հանրազանց արդի պիտի ըլլայ։ Անիկա կ'անցնէ նպատակին և այս գիտնականին՝ որ միակնին է և որուն միակ աչքը այնքան գէ՛մ կը տեսնէ որ իր ակնոցներէն դատ խոշորացոյցով մը կը դիտուի ան։

Հասկնալի է թէ այսպիսի մեկու մը հետ խօսակցութիւն մը կ'ողեւորէ միջ ու կ'ամբարձրէ մը հաւատարմը մեր հնդեւրոպականութեան մասին, և մեղի վրայնայ իրան պարզութեմ մը պահանջ է Անգլիայ կը պաշտպանէ դաշին, ինքն ևս պահանջելով որ ուսերը հետանան հոնկէ։ Բայց Եգիպտոսը վախտու տարիներէ իվեր կը պահանջէ այդ պարզութեմ, ու կը տեսնէ որ ան յարաւորութեմ մը վարանի գործադրելու դաշին։

Աւելցնենք միանգամայն, Անգլո-Յորդանանը, որ անգլիական հողատիրութեան կնիքներուց կը մնար, և որ անոր կողմէ «անկախ» հռչակեցաւ, պայմանաւ որ անգլիական զօրքը պիտի շարունակէ մնալ հոն, ու տեղական զինուորներն ալ ենթակայ պիտի մնան անգլիական սպաներուն։ Այսինքն, Անգլիայ պիտի կրնայ ունէ ատեն իբրեւ «գաշնակց» օգտագործել անոր օգալին և ազգամայն գիրքերը... Ինչ տարբերութիւն ուրեմն աղջի հողատիրութեան և ներքին անկախութեան միջև։ Այս է անկախութիւն յորձրոյնաւոր։ Ինչպէս կ'ըլլայ որ, միևնոյն պետութեան կողմէ, տեղ մը ապօրինի և երկրին անկախութեան գէ՛մ կը նկատուի բան մը, որ անոր մօտակա տարբեր տեղ մը, հանգիստաբարակաւ կը յայտարարուի օրինաւոր և տրամաբանական, կը զրնէ Եգիպտական, Սուրիական և Լիբանանի թերթերը։

(Տար.) ՄԻՔ. ՆԱՌԱՆԵԱՆ

տառութիւն կը ներշնչէ թէ մահն աւելի զօրաւոր է մարդկութեան բարեքի համար՝ անոր լու փախալը։

Իրեն հարցուցի թէ ինչ շաբթի վրայ է իր Յատուկ անուններու բառարանին լու և Գ. հատորնոցը հրատարակութիւնը։ Ակադեմիան Հայաստանի պատմական լեզուն մէջ է այս զորքը և քերական չի տանջեր զինք, քանի որ այն պարագային որ մեղին նայն աշխատանքը դուրս պիտի հանուէր իր աշակերտներէն։ Կուն կողմէ Հնարաւոր բոլոր սխալ հակադրութիւններուն առաջըր առնելու համար, և ճառեկա պատրաստած է մասնաւոր հրահանգներ, որոնց ցոյց կուտան թէ ինչ ուղիով պիտի տարուէին աշխատանքներ։

Սակայն չի նշանակել կրկնաւ թէ մեր գիտնականը պաշտպան մնալ զազալանքներու ճշմարտին տակ։ Ընդհանրաւ հայ երբ իրեն հարցուի թէ Միութեան քննակութեան շրջանին, ինչ կը գրէր պահպանել մէջ, ինքն պատասխանէր թէ Գիտնական Հայկական բարբառագիտութեան միջոցով։ Այդ առիթով ինքն խօսեցաւ Հայ լեզուն հռչակաւոր մասնաւոր ի. Բաբարմէնին մասին, որ հեղինակ էր և կ'ըլլական յարաբար մահն կարեւոր երկի մը։ Հրաչեայ Աճառեան մեծ գնահատանքով խօսեցաւ այս վերքին մասին և աւելցուց թէ անմահը ու բոլորովին նոր ձեւով մը պիտի գրէր այս մասին, քանի որ որպէս հիմք ունի միջև իր լեզուագիտութեան համար անմահութիւն մնացած ներքին։

Մեր խօսակցութիւնը անցաւ ուրիշ նիւթի մը։ Հրաչեայ Աճառեան ինքն խօսեցաւ իր ուսումնային, Ծրանային հռչակաւոր գիտնական Անիտան Մէյլէի մասին, որ մի քանի տարի առաջ մեղան Գիտնականին պիտի երախտագրութեամբ մը խօսեցաւ, որ կ'ըզի աշակերտին՝ իր ուսումնային համար օգտած յարգութեան Աճառեան պատմեց իր յուշերէն։

1935-ին, երբ Ա. Մէյլէ Պալեստինա, այնքան զգրքի այն չէնք որ ատենուց կ'ուսանէր Աճառեանը Հայ մասնաւորական ներքին ներքինութեան, Ա. Մէյլէ վաղեմի ըրաւ Աճառեանին և յայտարարեց թէ շատ հարգում է իր աշակերտով։ Ծատ չանցած, Աճառեան ստացաւ նամակ մը սոյն զգրքի ուսումնայիններէն, որոնք իրմէ կը խնդրէին իր նկարը զնկել։ Այս խնդրանքի գոհացում տրուեցաւ, և Հ. Ա. ճառեկա նկարը կայունացաւ այն դատարանի իսկ ուր ուսած էր ան։ Հայրենիքին, անոր պատմութեան և մասնաւորապէս Հայ լեզուն սէքը, ահա թէ ինչ բան ոյժ է կորով կուտայ եօթնամեակնոց պաշտպանական և հնարաւորութեան կուտայ անոր խօսիլ երկուստային մը աւելու վրէ և ապրիլ կենսաբան, առանց վախնալու մահէն։

ՔՐՈՅ. Յ. ՅՈՒՄԻՆԵԱՆ

